

Sociaal leren in een community of practice

Gek als je wegblijft

Het groen onderwijs ziet mogelijkheden in communities of practice, de zogenaamde CoP's. Een manier om kennisdeling rondom allerlei thema's te organiseren. Maar er is ook onbekendheid. Wat is een CoP, hoe werkt een CoP, en: hoe word je lid van een CoP?

TEKST
ton van den born
FOTOGRAFIE
i-stock photo

'Deelnemers van een CoP laten zich inspireren door elkaar", zegt Woody

Maijers, lector Integrale voedsel- en productieketens bij INholland Delft. Ze leren van elkaar, maar zonder vooropgesteld doel, plan of tijdspad. Dat is even wennen. Communities of practice zijn gevormd rondom een gezamenlijke interesse, belang of passie. Deelnemers willen kennis, ervaringen, inzichten en betekenis uitwisselen. Halen en brengen. Iedereen die zich verbonden voelt aan het thema, kan meedoen.

In groen onderwijs zijn CoP's vanuit de Groene Kennis Coöperatie gestart, en vanuit het Groene Lab. Het GKC-programma Regionale transitie werkt bijvoorbeeld met zo'n community. Ook vanuit Kigo-projecten ontstaan CoP's, bijvoorbeeld rondom biomassa. En er is een CoP *Farming for Health*, rondom landbouw en zorg. Stoas Hogeschool ten slotte heeft de CoP als onderwijsvorm geïntroduceerd.

Voetbalouders

Het begrip community of practice werd voor het eerst gebruikt door de Amerikaanse sociologen Lave en Wenger, in 1991. Rond 2000 werd er

meer over gepubliceerd en groeide de overtuiging dat deze manier van gezamenlijke kennisontwikkeling mogelijkheden had. Niet dat er voordien geen CoP's waren. Kijk naar de gilden in middeleeuws Europa, schreef Etienne Wenger, en ook voetbalvaders en -moeders langs het veld die elkaar adviseerden over de delicate kunst van de opvoeding, vormen een CoP.

Wat zijn kenmerken? Een CoP heeft geen vooraf vastgesteld product of plan. Het gaat er om gezamenlijke expertiseontwikkeling op basis van vrijwilligheid. Een sociaal leerproces. We zijn immers sociale wezens en we leven in een maatschappij waarin kennis de sleutel tot succes is, aldus beide sociologen. Wil de CoP goed functioneren, dan moet de intentie bestaan om elkaar te helpen en kennis te delen. Een gezamenlijk belang. Er moet een domein zijn en een 'practice' van ervaringen, instrumenten en oplossingen.

Binnen het GKC-programma Keten en agrologistiek loopt bijvoorbeeld een CoP over beperking van voedselverspilling. "We organiseren momenten om elkaar te ontmoeten", vertelt Maijers. "Zeker niet alleen voor het hoger onderwijs. Een vmbo-docent die bezig is met een

kantineproject kan er net zo goed deel van uitmaken als een onderzoeker van Wageningen UR."

"Als je mensen vraagt, ben je lid van een CoP, zullen ze reageren: waar heb je het over?" vervolgt Maijers. "Het is niet geformaliseerd. Je wordt niet lid, maar je behoort vanzelf tot de community als je op een bepaald terrein actief bent. Zo'n community kan ook afsterven als er weinig belangstelling is. Maar als het leeft, komen er mensen op af. Dat is het idee."

Er is verschil in betrokkenheid bij de onderwijs-CoP's volgens Maijers. In de CoP-kern zijn mensen actief die zich afvragen wat het onderwerp aan het onderwijs kan bijdragen. Die kerngroep houdt zich ook met organisatie en strategie bezig. Dan zijn er mensen met projecten bezig, bijvoorbeeld Kigo. En in de derde schil zijn er mensen die interesse hebben of op zoek zijn naar informatie. De CoP wil daar kennis en ervaringen laten doorwerken.

Die derde groep is niet eenvoudig te mobiliseren, vindt hij. "Dat zijn meestal docenten, maar die hebben al snel het idee dat het niet voor hen bedoeld is. Dat vind ik moeilijk te doorbreken. Het moet voor hen liefst heel praktisch zijn en direct iets opleveren."

Wil de CoP goed functioneren, dan moet de intentie bestaan om elkaar te helpen en kennis te delen

Projectgedrag

De meeste CoP's in het groene mbo komen voort uit het in 2007 afgesloten project het Groene Lab, dat zich richtte op ondersteuning bij de invoering van competentiegericht onderwijs (cgo). Voor die CoP's is cgo-ontwikkeling nog steeds een belangrijk aandachtspunt. Rondom de CoP's cirkelen instellingen die er van alles komen halen en brengen. Het Ontwikkelcentrum bijvoorbeeld, dat de CoP's gebruikt om de vraag naar leermiddelen in kaart te brengen. Of Aequor, als het gaat om beroepspraktijkvorming en kwalificatiedossiers en De groene standaard voor examinering. En vaak ook brancheorganisaties die belangen van het bedrijfsleven inbrengen.

Er functioneren tien sectorgerichte CoP's, zegt Iko Doeland, trainer en consultant bij APS, maar naast deze formele CoP's zijn er ook informele. Je hebt bijvoorbeeld CoP's rondom groene ruimte - onder de naam *Surprising Nature* -, veehouderij, plant, voeding, paard en de algemene vakken; de *CoP Overall*. Daaronder heb je dan weer sub-CoP's, bijvoorbeeld voor Nederlands, ondernemerschap of rekenen. De bollenacademie is een CoP, voor plantgezondheid is er één en voor bloem.

CoP als onderwijsvorm

Wilfred Rubens, adviseur e-learning, heeft voorgesteld om de CoP-benadering toe te passen in het onderwijs zelf (Van competentiegericht leren naar integrale beroepsvorming, 2007). Deze aanpak zou volgens hem kunnen bijdragen aan een meer open benadering van leren in het mbo. De kritiek is immers vaak dat dit onderwijs teveel naar binnen is gericht. Je zou bijvoorbeeld het (regionale) bedrijfsleven kunnen betrekken via zogenaamde beroepsgemeenschappen. Een leeromgeving voor mbo'ers, docenten en vakmensen uit de beroepspraktijk. Met misschien ook deelname vanuit vmbo en hbo.

Stoas Hogeschool heeft de CoP al in de onderwijspraktijk gebracht, met name in de master 'Leren en Innoveren voor het beroepsonderwijs en bedrijf'. Studenten werken er in CoP's en ook in *Communities of Learning*. Een collectief leerproces waar Loek Nieuwenhuis, toen Stoas Onderzoek, en anderen al vóór 2007 over hebben nagedacht.

Frank Ruiter, docent in Enschede (AOC Oost), is met Ed van den Heuvel, Wellantcollege, moderator voor de CoP Bloem en design. Zij organiseren de bijeenkomsten, maken nieuwsbrieven, houden inleidingen en zorgen voor continuering. Het CoP-bestuur zou je kunnen zeggen.

Moderatoren worden gefaciliteerd vanuit aoc's, zij nodigen docenten uit. En Iko Doeland ondersteunt. "Mijn klus bestaat er in om ze van projectgedrag, als projectgroepjes onder het Groene Lab, naar CoP-gedrag te leiden." Die projectgroepjes hadden een opdracht en

Ook voetbalvaders en -moeders langs het veld die elkaar adviseren over de delicate kunst van de opvoeding, vormen een CoP

waren eindig, maar bij CoP's gaat het om vooral om professionalisering van docenten. "De drive is anders."

Doeland werkt nu ongeveer een jaar met de CoP's. Hij heeft in het programma *Power to the CoP's* vier programmalijnen voorgesteld: cgo-ontwikkeling, netwerkontwikkeling, verbinden van nieuwe kennis en innovatie en ondernemerschap. Verder wordt verbinding gezocht met de programma's onder GKC. Dinsdag 14 december is er voor deze CoP's een landelijke dag in Wageningen.

Too much

Wat is nu de CoP-praktijk, bijvoorbeeld bij Bloem. De kerngroep van zeven docenten houdt zich bezig met de vier programmalijnen die Doeland heeft voorgesteld. Voor de jaarlijkse bijeenkomsten worden alle docenten bloem uitgenodigd, vertelt Ruiters. Op de laatste, 9 november, kwamen dertig mensen. Niet alleen docenten, maar bijvoorbeeld ook mensen vanuit bedrijfsleven. Veel CoP's doen aan speeddaten, een manier om snel zicht te krijgen op wat mensen kunnen halen en brengen. Livelink biedt ruimte voor digitale samenwerking en de bibliotheek van Wageningen UR helpt. Ook verschijnt twee keer per jaar een nieuwsbrief.

Bloem loopt goed, zegt Ruiters. "Docenten die komen, zijn enthousiast." Deelnemers aan de bijeenkomst van 9 november reageerden: 'goede bijdrage aan onderwijs en vakmanschap, interessante avond over bpv en leerbedrijven'. "Maar scholen weten blijkbaar niet goed wat een CoP is en wat ze ermee moeten. Ze geven de ruimte niet of onvoldoende. Deelname aan een CoP blijkt voor veel docenten uiteindelijk *too much*. Het leeft onvoldoende en dan hoor je van mensen die zich afmelden: Ik kan niet of ik mag niet van mijn teamleider."

Mensen zouden uit pure interesse naar de CoP moeten komen, vindt hij. "Het moet eigenlijk zo zijn dat mensen denken: je moet wel gek zijn om er niet heen te gaan. Maar," relateert hij, "dat is misschien een naïeve gedachte."

CoP's kunnen opdoemen en verdwijnen. Actief zijn of smeulen. Maar het grote probleem van de CoP's is volgens Ruiters onbekendheid en onvoldoende erkenning van het belang. "We willen graag meer impact en gehoor hebben. Niet alleen bij docenten zelf, en bij het schoolbestuur, maar ook bij directie en teamleiders."

> Zie www.groenonderwijs.nl voor links en websites.